Veronica
Časopis pro ochranu přírody a krajiny

Národní přírodní rezervace
Hůrka u Hranic

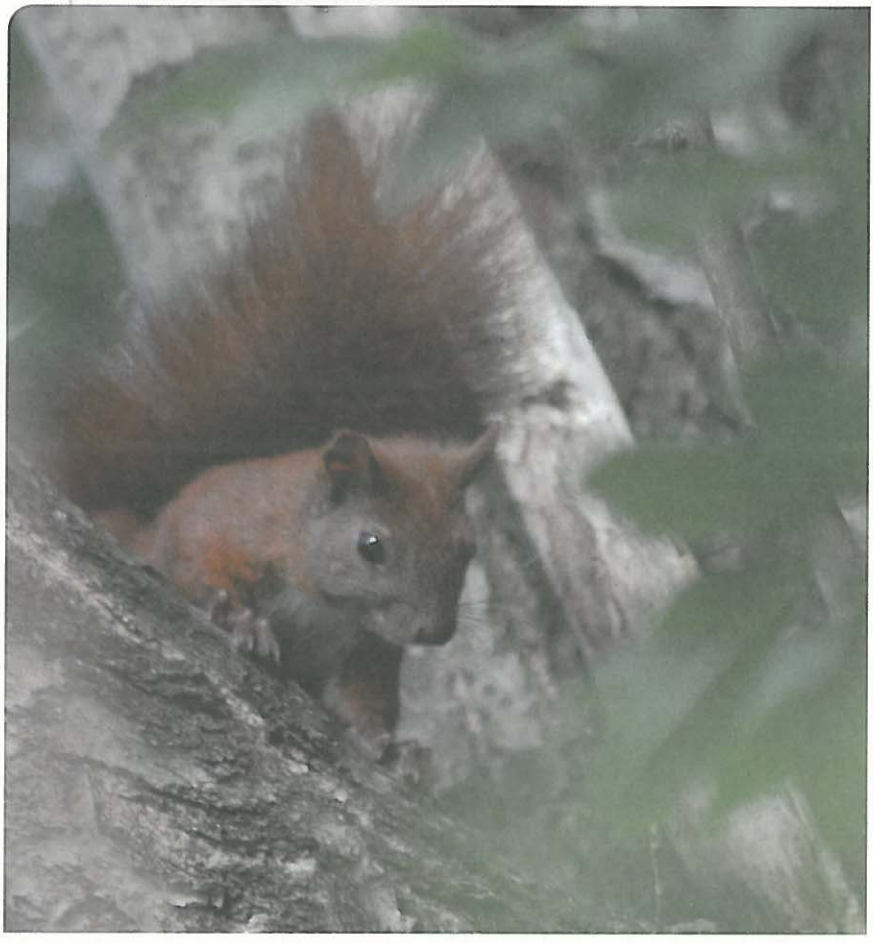

www.poodri.nature.cz

AOPK ČR

Do srdce Hranického krasu

Jakmile vystoupíte z vlaku na malém nádraží v Teplicích nad Bečvou, ocitnete se v samém srdci Hranického krasu. Srdce je také emblémem zdejších lázní. Aby ne, když většinu jejich klientů tvoří lidé s chorobami srdce a oběhového aparátu. Léčí se tu i nemoci kožní a pohybového ústrojí. Termální uhličité kyselky s vysokým obsahem minerálů, zejména vápníku, a oxidu uhličitého, sehrály významnou úlohu také při vytváření Hranického krasu. Jistě znáte Český kras i Moravský kras. Slyšeli jste o Hranickém krasu? Pojďme se podívat na toto sice nevelké, ale o to zajímavější území.

Polom v příkopu kolem bývalého hradu Svrčova

Vzhůru na Hůrku

Z teplického nádraží se nabízejí hned dvě cesty. Jedna vede po mostě přes řeku Bečvu do lázeňského areálu a národní přírodní památky Zbrašovské aragonitové jeskyně. Ta ukrývá systém unikátních veřejnosti přístupných podzemních prostor, jejichž jedinečnost je dána způsobem vzniku vlivem hydrotermálního krasovění. Nad levým břehem Bečvy může pozorný pozorovatel odhalit i četné povrchové krasové jevy.

Zůstaneme na pravém břehu Bečvy a vydáme se podchodem pod kolejištěm po turisticky značené cestě do národní přírodní rezervace (NPR) Hůrka u Hranic. Velmi hodnotné území začíná již pár desítek metrů od nádraží a táhne se po zalesněném hřebeni k severu po město Hranice. Na rozloze téměř 38 ha bylo vyhlášeno v roce 1952.

Rezervací vedou dvě turisticky značené trasy a vzhledem ke statutu NPR, což je (spolu s prvními zónami národních parků) nejvyšší možný stupeň územní ochrany, je návštěvníkům dovoleno se pohybovat pouze po nich. Trasy se záhy po vstupu do lesního porostu dělí. Červená stoupá k Hranické propasti a zelená pokračuje přímo na sever nad železniční tratí, kterou v prvních stovkách metrů kopíruje. Na tomto rozcestí je první zastavení naučné stezky, která se drží červené značky. Naučná stezka měla původně šest zastavení, ale část jich byla zničena při rozsáhlém polomu způsobeném velkou vichřicí 25. června 2008. V současné době běží projekt, který zahrnuje obnovu naučné stezky a rozšíření návštěvnické infrastruktury.

Jižní část zvláště chráněného území v podloží tvořená devonskými vápenci je vegetačně

< Ohrožená lilie zlatohlavá je v jižní části území poměrně hojná

mnohem bohatší. **Stromové patro**, které si většinou uchovalo podobu původních lesních porostů Moravské brány, tvoří především habry, duby, lípy srdčité, javory a jasany, místy doplněné buky a jedlemi. V menší míře také cizorodými prvky, jako jsou borovice vejmutovky, akáty a smrky, postupně nahrazované dřevinami původními.

Návštěvníka napoprvé zřejmě překvapí **dřevěné hrazení** vybudované podél téměř celé cesty k propasti. Na první pohled se zdá, že do přísně chráněné přírody takový stavební prvek nepatří. Letité zkušenosti však ukázaly, že je to jediná účinná forma ochrany zmlazení stromů a bylinného podrostu před neukázněnými návštěvníky.

Jimi zničená zeleň se zvolna vzpamatovává, dnes zde již znovu rostou různě velké semenáčky stromů z přirozeného zmlazení, doplněné pestrými květy bylin. V jarních měsících je to například sasanka hajní, prvosenka vyšší nebo nezvykle vyhlížející miříkovitá rostlina hvězdnatec zubatý, který reprezentuje vyznívající karpatskou flóru. V pozdějších měsících rozkvétá mj. konvalinka vonná, plicník tmavý, okrotice bílá a lilie zlatohlavá. Celkem tu bylo zjištěno přes 370 druhů cévnatých rostlin.

Kousek pod vrcholem se cesta prudce stáčí doprava, jako by se vracela zpět k nádraží. Zde si můžeme všimnout nevelké propadliny vlevo od cesty, nápadné zejména v zimním období, kdy všude okolo leží sníh. V tomto místě se vytváří tzv. **mastný flek**. Sníh se tu udrží jen krátce, můžeme zahlédnout stoupající páru. Závrt Půlhodina, povrchový krasový jev propojený s krasovým podzemím, je dnes překryt listím a vyplněn sutí a dalším materiálem. V minulosti jím vedla jedna z cest do nitra krasu. Po pětiminutovém odpočinku již snadno dosáhneme vrcholu kopce, kde se ocitáme nad největší hloubkou v České republice.

Fenomén Hranické propasti

Hranická propast vznikla propadnutím části stropu krasové dutiny. Prostor Hranického krasu si lze zjednodušeně představit jako obrovský blok vápence vysoký údajně 600 až 1 000 m, většinou ponořený do usazenin z období třetihor. Blok narušuje podzemní jezero plné minerálky, která vyvěrá na levém břehu Bečvy z několika pramenů a také plní jezírka ve Zbrašovských aragonitových jeskyních i jezero v Hranické propasti. V roce 2006 změřená hloubka 220 m od hladiny činí jezero v propasti **nejhlubším jezerem v České republice**. Je přitom zřejmé, že ještě nebylo dosaženo dna. Když připočteme hloubku suché části propasti 69,5 m, lze konstatovat, že zatím známá hloubka **nejhlubší propasti v České republice** je 289,5 m.

Tak neobvyklé místo lidi v minulosti děsilo, ale zároveň i přitahovalo jejich pozornost. Četné povětšinou hrůzostrašné historky by vydaly na menší knihu.

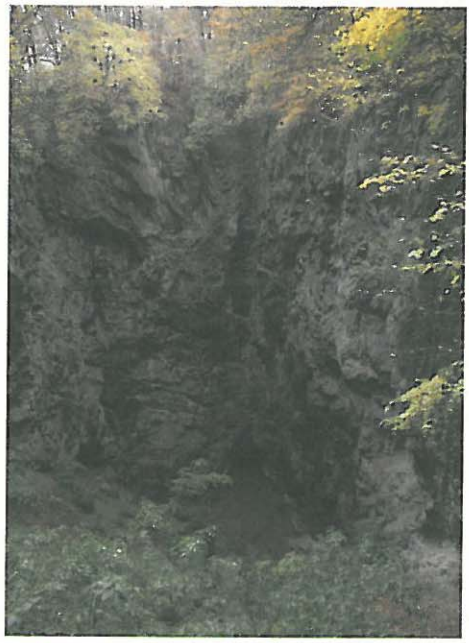

> Hranická propast – nejhlubší v Česku

Mramorová deska vpravo od vyhlídky na jižním okraji propasti připomíná jedinou a snad i poslední oběť výzkumů v Hranické propasti, olomouckého potápěče Antonína Ševčíka, který zahynul v hlubinách jezera nešťastnou náhodou v srpnu 1981.

Zatímco lidé mohou proniknout do jeskynního prostoru zvaného Rotunda pouze po náročném ponoru do hloubky 47 m, **netopýři** využívají ke stejnému účelu pukliny ve stěně propasti. Téměř celoročně konstantní teplota 17 °C poskytuje optimální podmínky letní kolonii kriticky ohroženého netopýra velkého. Každoročně tuto unikátní porodnici využívá 500 až 700 samic, které se na zimu i s mláďaty stěhují do studenějších jeskyní a štol v Jeseníkách nebo Oderských vrších. Ve vrstvách netopýřího guána nahromaděného pod kolonií za dlouhá léta se podařilo objevit **nový druh brouka** pro Českou republiku – drabčíka *Atheta spelaea*. Jde o nejseverněji položenou známou lokalitu z celého areálu rozšíření tohoto druhu. Drobný drabčík se neživí guánem, ale číhá tu na jeho konzumenty, například chvostoskoky.

Vedle netopýrů velkých využívá Hranickou propast jako zdroj potravy ještě minimálně 13 dalších druhů **letounů**. Ve skalních štěrbinách a na římsách zejména severní stěny s oblibou hnízdí kavky a poštolky obecné.

Jeden z našich nejmenších letounů netopýr hvízdavý se v Hranické propasti vyskytuje poměrně hojně

Kavka obecná hnízdí v puklinách stěn Hranické propasti

Hranická propast od jezera

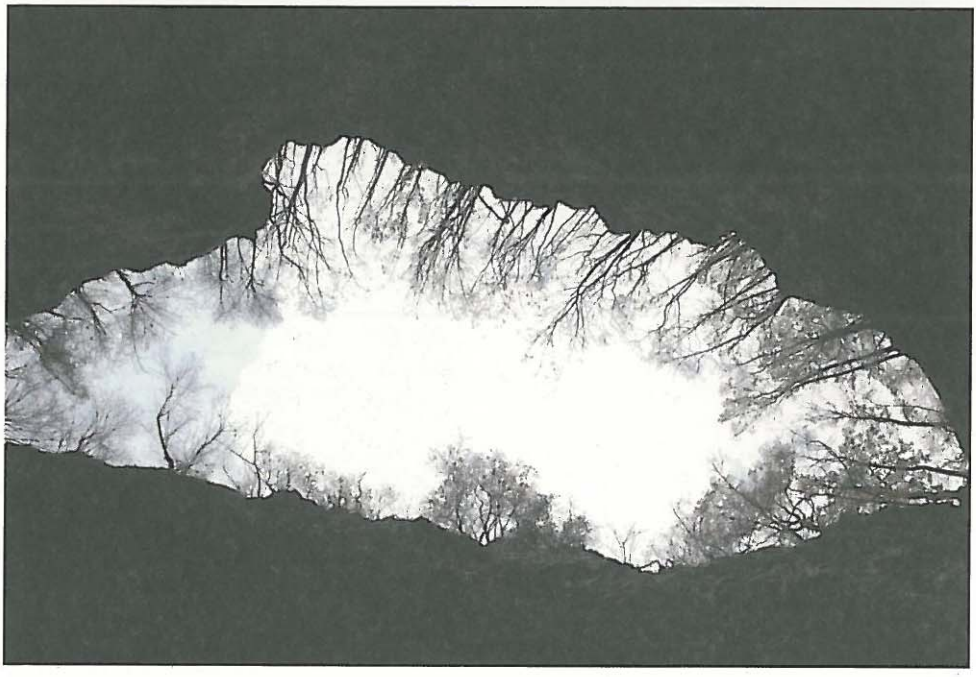

Živé jsou i zdánlivě pusté vody minerálního jezera. Zejména v povrchové vrstvě přibližně do 6 m hloubky bylo zjištěno přes 20 druhů **bezobratlých živočichů**. Zvláště blešivce karpatského a buchanku jeskynní lze považovat za málo běžné druhy naší fauny.

Potápěči sestupují do jezera přes plošinku umístěnou pod severní stěnou propasti. Jinak by totiž mohli poničit další velkou vzácnost, kterou Hranická propast většině návštěvníků skrývá – bohatou populaci vzácné **reliktní kapradiny** jeleního jazyku celolistého.

Jedinečné mikroklima velmi svědčí **mechorostům**, kterých zde bylo nalezeno již přes 130 druhů. Např. nedávno objevená krondlovka tupolistá se jinde na Moravě nevyskytuje, nejbližší lokality se nacházejí až v údolí Labe, kde je také vzácná.

^ Hranická propast s nejhlubším jezerem v České republice

< Myšice lesní s oblibou využívá krasové dutiny v jižní části území

v Vzácný jelení jazyk celolistý vytváří na břehu jezírka bohatou populaci

Polámaným lesem za trochou historie

Většina dřeva po polomu zůstává na místě k pozvolnému rozkladu

Opusťme nyní Hranickou propast, která bezpochyby ještě připraví botanikům, zoologům i speleologům mnohá překvapení, a vydejme se dál po červené značce. Jestliže jsme dosud žasli nad tím, co vytvářely různé přírodní síly a vlivy po mnoho desítek milionů let, vzápětí se nám naskytne pohled na výsek krajiny, který zvládl mimořádný větrný poryv změnit během několika minut. Vstupujeme do prostoru největšího ze tří **polomů**, které 25. června 2008 způsobila velká vichřice.

V NPR Hůrka vyvrátila a polámala asi 450 m^3 dřeva, především buku lesního, dubu zimního a lípy srdčité. Vzhledem k mimořádné přírodovědné hodnotě území byly po dohodě Lesů ČR, s. p., jako vlastníka pozemků s Agenturou ochrany přírody a krajiny ČR jako správcem chráněného území odklizeny popadané stromy pouze z turistických stezek. Díky ponechání většiny dřevní hmoty na místě lze očekávat zvýšení druhové rozmanitosti i početnosti hub, mechů, lišejníků, brouků, ptáků a dalších skupin, zejména bezobratlých vázaných na rozkládající se dřevo. Lokálně dojde i ke zlepšení hydrologických podmínek a většina živin, které jsou obvykle z lesa odstraněny s vytěženou dřevní hmotou, zůstane v rezervaci.

Jen pár set metrů za velkým polomem přicházíme na křižovatku turistických cest Na Rozhraní. V těchto místech dochází ke kontaktu devonských vápenců s kulmskými (spodnokarbonskými) břidlicemi, drobami a slepenci, které tvoří podloží severní části rezervace.

Odbočíme-li po zelené vlevo, vrátíme se zpět k nádraží v Teplicích nad Bečvou. Cestou se můžeme věnovat **oční mykologii**. Jsme stále v národní přírodní rezervaci, takže houby lze okukovat, omrkávat, očichávat, ofotografovávat, ale ne sbírat. Zatím bylo zjištěno přes 70 druhů vyšších hub včetně takové rarity, jakou je silně ohrožené ouško citronové, které se hledá stejně špatně jako dřevnatka mnohotvárná. Zato korálovec bukový přehlédneme jen stěží.

Po červené značce budeme pokračovat za zajímavými výhledy. Se změnou **horninového podloží** dochází i ke změně vegetace. Na kulmských horninách převládají v podrostu lipnice hajní, metlička křivolaká a bika bělavá, které doplňují kručinky, jestřábníky, pstroček dvoulistý a další.

První zajímavý výhled se nabízí ze skalnaté vyvýšeniny, na které stával nepříliš významný hrad Svrčov. Zánik hradu je dáván do souvislosti s česko-uherskými válkami v 70. letech 15. stol.

Když v roce 1548 prodávali Pernštejnové drahotušské zboží, byl již pustým sídlem. Zbytky hradního zdiva využili Hraničtí jako materiál pro stavbu nového farního kostela Stětí sv. Jana Křtitele v letech 1754–1763. Na skalních terásách, výchozech a ve spárách bývalého hradního vršku roste sleziník severní a červený, rmen barvířský, česnek kulatohlavý, bělozářka větvitá, klinopád obecný či dobromysl obecná.

Postoupíme-li dál na sever až k okraji posledního z polomů, uvidíme, jak na skalce pod borovicí sedí **strnulá postava** a zírá před sebe do údolí. Neznámému lidovému umělci bylo zřejmě líto, že socha sv. Jana ztratila svůj někdejší lesk, a tak ji v duchu barokní tradice koloroval. Památkáři zřejmě z neumělého vzepětí tvůrčího úsilí velkou radost nemají, ale našinec může mít na chvíli pocit, že není v lese úplně sám.

Od sv. Jana se nabízí krásný výhled na celý **areál teplických lázní** i správní budovu Zbrašovských aragonitových jeskyní. První zděná lázeňská budova s vanami na uhličitou kyselku byla v Teplicích nad Bečvou otevřena v roce 1711, jenž je pokládán za počátek zdejší lázeňské tradice. Úplně první využití minerálních pramenů k léčebným účelům je připisováno Janu Kropáčovi z Nevědomí, který již v roce 1553 nechal svést několik vydatných pramenů do kamenné nádrže.

Téměř opačným směrem vidíme, jak **řeka Bečva** vytéká z průlomového údolí do Moravské brány. V minulosti byla napřímena a zkrácena regulací a přišla o mnoho svých ramen, zároveň si však uchovala vysokou unášecí schopnost pro splaveniny z Beskyd. Nedaleko pod hranickým jezem začíná areál kriticky ohroženého hrouzka Kesslerova.

Dřevnatka mnohotvárná je nenápadná houba

Velké plodnice korálovce bukového nelze na tlejícím dřevě přehlédnout

Sv. Jan hledí údolím Bečvy k městu Hranice

Stále je tu co objevovat

Od poslední vyhlídky lze pokračovat po červené značce k autokempu v Hranicích, případně k železniční stanici Hranice-město. Z křižovatky stezek Na Rozhraní je možné se vydat po zelené zpět k nádraží ČD v Teplicích nad Bečvou nebo na druhou stranu přes severovýchodní část rezervace. Tím směrem se nedaleko od sebe nacházejí čtyři další zvláště chráněná území – přírodní rezervace Velká a Malá Kobylanka a přírodní památky Nad Kostelíčkem a V Oboře.

Hranický kras v NPR Hůrka na Moravě je zkrátka hoden navštívení a stojí za to se sem vracet v různých ročních obdobích.

Národní přírodní rezervace Hůrka u Hranic

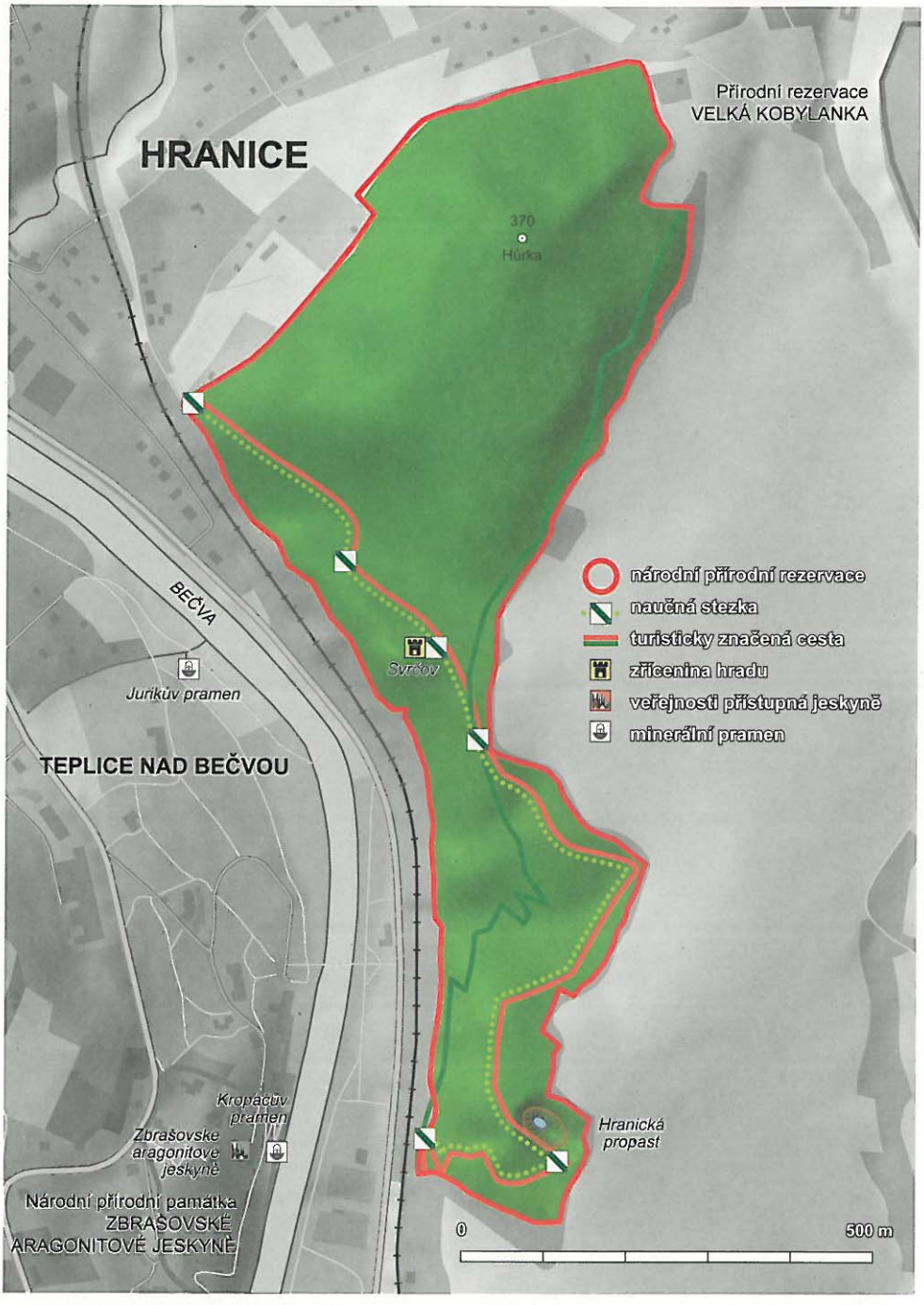

Pro Agenturu ochrany přírody a krajiny ČR
připravila redakce Veroniky – časopisu pro ochranu přírody a krajiny, Brno 2009
ZO ČSOP Veronica, Panská 9, 602 00 Brno, www.veronica.cz
Agentura ochrany přírody a krajiny ČR, Nuselská 39, 140 00 Praha 4, www.nature.cz
Správu NPR Hůrka u Hranic zajišťuje AOPK ČR – Správa CHKO Poodří
ul. 2. května 1, 742 13 Studénka, www.poodri.nature.cz

Text a foto: Jiří Šafář
Mapa: Ivan Balák
Korektury: Jiří Turek
Grafická úprava a sazba:
Alžběta Hanzlová
Tisk: DaL tisk, s. r. o.